

AZ ERDŐ

AZ 1862-BEN ALAPÍTOTT ERDÉSZETI LAPOK 97. ÉVFOLYAMA

XI. ÉVFOLYAM 5. SZÁM. 193—240. OLD. 1962. MÁJUS

A második ötéves terv erdészeti vonatkozásai

HALÁSZ ALADÁR

Az Erdészeti Lapok 1949. áprilisi számában erdőgazdaságunk első ötéves tervének mottóját Dr. Madas András a következőképpen adta meg:

„Az ötéves terv elindítja és részben megvalósítja mindazt, amit az erdészeti szakemberek valaha is kigondoltak.”

Második ötéves tervünk tárgyalásakor, úgy gondolom, érdemes lesz egy kicsit a múltba tekinteni, és eddigi munkánkat e mottó alapján mérlegre tenni.

I.

A felszabadulás előtti 20 éves időszak erdőgazdaságfejlesztési elképzelései általában három gondolat körül összpontosultak, mégpedig:

- az erdők államosítása,
- az Alföld és a kopárok fásítása, valamint
- a meglévő erdők termőképességének fokozása körül.

1. Az erdők államosítása

A felszabadulás egy csapásra megvalósította elődeink legmerészebb álmát, az erdők nagy részének államosítását. Ezzel a kérdéssel tehát nem is kell részletesebben foglalkozni, mert jelenleg az erdőterület 86%-a állami tulajdonban van és ez biztosítja azokat az alapvető feltételeket, amelyek elődeink szakmai elképzeléseinek valóráváltásához szükségesek.

2. Alföldfásítás, kopárfásítás

A második kérdés az Alföldfásítás. Ezen a téren elődeink programja az 1928-ban szerkesztett 15 éves alföld- és kopárfásítási tervben jut kifejezésre. Ez a terv az Alföldön mintegy 214 000 kh beerdősítését, továbbá 56 000 kh kopár- és vízmosásos terület, összesen tehát 270 000 kh befásítását irányozta elő.

A terv végrehajtása annak idején az ingyenes csemeteakcióval és fásítási hitelek juttatásával megindult, de jóformán két év alatt meg is akadt. Így a felszabadulásig a tervnek csak töredékét valósították meg, mert az Alföld erdőterülete 1928-tól 1938-ig csak 6300 ha-ral, 11 000 kh-val nőtt.

Ezzel szemben 1960. közepén az alföldi megyék erdőterülete már 160 000 ha-ral, 277 000 kh-val haladta meg az 1928. évit. Ha ebből az azóta bekövetkezett megyei terület-módosulással járó többletet le is vonjuk, még akkor is nyugodtan állíthatjuk, hogy mi a felszabadulás után — egyéb súlyos problémák megoldása (vágásfelújítási hátrálékok felszámolása stb.) mellett — 15 év alatt kis híján valóban végrehajtottuk azt a fásítási tervet, amely elődeinknek csak álma lehetett.

Hozzá kell tenni még ehhez azt is, hogy az előző adat csak az alföldi megyék erdőterületének tényleges gyarapodását adja, nem tartalmazza azt a közel szintén 100 000 kh-nak megfelelő kiterjedésű fásítást, amely fasorokban, fa-

csoportokban és fapásztákban jelentkezik, s az erdőterületet nem, de a fásított területet jelentős mértékben tovább növeli.

Igaz, hogy e hatalmas teljesítmények megvalósításához minden előfeltételünk biztosítva volt, mert az elmúlt 15 év folyamán — nem úgy mint a felszabadulás előtt — kormányzatunk a pénzügyi fedezet terén minden igényünket kielégítette. Mégsem lenne azonban helyes ezt a hatalmas eredményt csak ilyen egyszerűen tudomásul venni. Szükséges megemlékeznünk azokról, akik az elmúlt 10 év alatt jóformán névtelenül, de kitartóan és céltudatosan szervezték, irányították és végezték ezt a hatalmas munkát.

3. A meglevő erdők termőképességének fokozása

Első öt éves tervünk második alapvető célkitűzése — ugyancsak a régi elképzelések megvalósításaként — meglevő erdeink termőképességének növelése, a rontott erdők átalakítása volt.

Ezzel kapcsolatban a korábbi elképzelésekre vonatkozólag számszerű adataink nincsenek. Ezek inkább csak mint a sarjerdők, a cser és gyertyán visszaszorítására, a fenyőfélék, az akác és a nyárfélék területének növelésére vonatkozó általános elvek voltak ismeretesek. Az első öt éves terv pedig számszerű formában 50 000 ha rontott erdő átalakítását irányozta elő.

Üzemtervi adataink igazolják, hogy ezen a téren is nagyot haladtunk előre és elődeink elképzeléseit fokozatosan valóban megvalósítjuk. Az 1958. december 31-ig elkészült üzemtervek összesített adatai szerint:

a) A sarjerdők összes területe az első korosztályban 22 500 ha-ral kevesebb, mint a másodikban, ugyanakkor a szálerdők az első korosztályban 29 000 ha-ral nagyobb, mint a másodikban. A sarjerdők aránya tehát 10 év alatt 46,9%-ról 34,1%-ra csökkent.

b) A fafajok tekintetében, ugyancsak az első és a második korosztály adataiból következtetve: a tölgyek által elfoglalt terület a felszabadulás óta 12 000 ha-ral, a nyárok területe mintegy 2500 ha-ral, a fenyőfélék területe pedig kb. 16 000 ha-ral nőtt, ugyanakkor a cser által elfoglalt terület 2400 ha-ral, a gyertyán területe pedig 8200 ha-ral csökkent.

Ezek az adatok kétségtelenül az elmúlt 10 év erdőművelési munkájának kézzelfogható eredményeit igazolják. Ezek mellett azonban nem lehet elhallgatni tevékenységünk egy jelentős negatívumát sem, mégpedig azt, hogy a bükkösök területe csökkenő tendenciát mutat. A második korosztályba tartozó bükkállományok területe közel 10 000 ha, az első korosztályban pedig csak 6000 ha bükkösünk van. 10 év alatt tehát 4000 ha csökkenés mutatkozik.

E negatívum mellett is a fenti néhány adat, amely a sarjerdők területének csökkenését és a legértékesebb fafajok térhódítását, a cser és gyertyán visszaszorítását mutatja, egyértelműen azt igazolja, hogy erdőgazdálkodásunk a felszabadulás óta az erdőművelés minden területén megoldotta, illetve sikeresen oldja meg azokat a feladatokat, amelyekről elődeink a termelési viszonyok korlátai miatt legfeljebb álmodni mertek.

Ennek tulajdoníthatjuk, hogy erdeink élőfakészlete az utolsó 10 év alatt 8 millió m³-rel, összes fatermése pedig 800 000 m³-rel nőtt. Ez olyan hatalmas eredmény, amelyre joggal lehetünk valamennyien büszkék.

4. Faellátásunk alakulása

Beszélnünk kell a fahasználatról. Tennünk kell ezt azért is, mert ezen a téren olyan eredményeket értünk el, amelyekre korábban még gondolni sem mertek.

A felszabadulás előtti szakmai irodalomban jónéhány írás foglalkozik faellátásunk problémáival. Ezek a megoldást jóformán kivétel nélkül az erdőte-

rület növelésében látták. Ezért a fő figyelmet az erdősítésre irányították. Arra azonban nem igen gondoltak, hogy az erdőterület növelése nélkül, csupán a kitermelt faanyag jobb hasznosítása révén is lehetne csökkenteni a faimportot.

A felszabadulás előtti években a fakitermelés vastagfára vonatkoztatott iparifa hányada átlagosan 15,3⁰/₀-volt. A legmagasabb szintet 1936—1937-ben érte el, 21,3⁰/₀-kal. Ennek megfelelően az ország iparifaszükségletének átlagosan 81,8⁰/₀-át, de még 1936—1937-ben is 76⁰/₀-át külföldről kellett behozni.

Módosított első öt éves tervünk az állami erdőgazdaságok feladataként az összes nettóra vonatkoztatva 40⁰/₀-os, a vastagfára vonatkoztatva pedig kb. 45—46⁰/₀-os iparifahányad elérését írta elő. Ezt a célkitűzést akkor mindenki megvalósíthatatlan képzelgésnek tartotta. Arra, hogy 1960-ban az iparifa hányad a vastagfára vonatkoztatva országos viszonylatban elérje az 54,7⁰/₀-ot, az állami erdőgazdaságok területén pedig az 56,9⁰/₀-ot, és ennek alapján iparifaszükségletünk importhányada — lényegében azonos fakitermelési színvonal mellett — az 1937. évi 76⁰/₀-ról 60⁰/₀-ra csökkenjen, senki sem gondolt, ebben reménykedni senki sem mert,

Érdemes talán kissé közelebbről megvizsgálni, mi szolgáltatott alapot e nagyarányú fejlődéshez. Nézetem szerint mindenekelőtt a szakemberek szemléletének megváltozása.

A felszabadulás előtt, sőt még az első öt éves terv idején is szakembereink túlnyomó többségének érdeklődési köre jóformán kizárólag az erdőművelésre korlátozódott. A főiskolán és a szakiskolákon részletesen oktatták ugyan az erdőhasználat és a fakereskedeleme kérdéseit, a szakmai hivatást illetően mégis eléggé általános az volt a felfogás, hogy az erdőmérnököknek és az erdészeknek az a feladata, hogy erdőt telepítsen és erdőt neveljen, a fakitermelés és forgalmazás munkája pedig már nem rájuk tartozik. Ezért a fakitermelést eléggé általánosan nem a szakemberek, hanem fakereskedő vállalkozók végezték.

A felszabadulás ezen a téren gyökeres változást hozott. Az erdők, és főleg a fakereskedelem államosításával kényszerhelyzetet teremtett, kényszerítette a szakembereket, hogy érdeklődési körüket az erdőművelésen kívül a fakitermelésre is kiterjesszék, és az erdőgazdálkodásnak a magvetéstől egészen az aratásig gazdáivá legyenek.

Elsősorban ennek a kényszerhelyzetnek, és ezáltal a szakemberekben bekövetkezett szemlélet-változásnak köszönhető a fahasználat terén mutatkozó nagyarányú fejlődés. Ez olyan nagyarányú volt, amelyre korábban gondolni sem mertek, és amely erdőgazdálkodásunk népgazdasági hasznosságát is jelentős mértékben megnövelte. Ennek tulajdonítható, hogy a kitermelés iparifahányada már 1955-ig 42,3⁰/₀-ra növekedett.

Ez a szemlélet termelte ki azt a gondolatot, amely a gépi fagyártmány-termelés megvalósításán keresztül 1955. után a fejlődés újabb szakaszát nyitotta meg, s amelynek eredményeként az iparifahányad 1960-ban a vastagfára vonatkoztatva országos viszonylatban már elérte az 54,7⁰/₀-ot.

Ebben a fejlődésben jelentős szerepet játszott faárrendszerünk módosítása, tervezési és ösztönzési rendszerünk átalakítása is. Ezeket azonban a fahasználat fejlődése terén döntő tényezőnek nem lehet tekinteni. Ezek kétség-telenül elősegítették a helyes szemlélet továbbfejlődését, a rendelkezésre álló faanyag maximális értékű hasznosítására való törekvést. *Az iparifahányad növekedésének a kezdeti adottságok kihasználását követő újabb szakaszai azonban kivétel nélkül mind újabb hasznosítási lehetőségek megjelenésével, a felhasználási területek bővülésével voltak összefüggésben.* Ezt második öt éves tervünkkel kapcsolatban különösen fontos hangsúlyozni, mert a jelenlegi adott-

ságok mellett a fejlődésnek ismét olyan tetőfokára érkeztünk. ahonnan a további haladást csak a felhasználási területek újabb bővülése biztosíthatja.

Az eddigiek szerint: Első öt éves tervünk azzal a szerény, de szakmai téren mégis nagyszerű célkitűzéssel indult, hogy ne keressünk „új” utakat, hanem valósítsuk meg elődeink helyes szakmai elképzeléseit. Örömmel állapíthatjuk meg, hogy az azóta eltelt 10 év alatt ezt a feladatot végrehajtottuk, sőt a felzabardulás által teremtett társadalmi bázison némileg új utakat is sikerült törnünk.

II.

Második öt éves tervünk lényegében az eddig elért eredmények továbbfejlesztését és a múltban tapasztalt hibák kiküszöbölését célozza. Ennek megfelelően erdőgazdálkodásunk fejlesztésének a második öt éves tervidőszakra vonatkozó alapvető célkitűzései a következők:

— Egyrészt faellátásunk importhányadának állandó csökkentése érdekében biztosítanunk kell az élőfakészlet és az évi fatermés állandó növekedését.

— Másrészt a műszaki színvonal állandó fokozása révén a termelékenység és a gazdaságosság folyamatos növekedését kell elérnünk.

1. Az élőfakészlet és az évi fatermés növelése

Első számú feladatunk tehát, az élőfakészlet és az évi fatermés állandó növelése.

a) *Az erdőterület növelése.* A második öt éves tervről szóló 1961. évi II. törvény az erdőgazdálkodás fejlesztésével foglalkozó 61. §-ában ezt a feladatot a következőképpen határozza meg:

„Az élőfakészlet növelése érdekében elsősorban a mezőgazdasági célokra gazdaságosan nem hasznosítható területeken mintegy 96 000 ha új erdőt — ebből 52 000 ha-on gyorsannövő nyárfaféléket — kell telepíteni.”

A törvény tehát eddigi tevékenységünk egyenes folytatásaként az erdőterület növelését teszi elsőrendű feladatunkká.

Ugyan a törvény ezzel kapcsolatban konkrét előírásokat nem tartalmaz, mégis minden érdek azt követeli, hogy az erdőtelepítést és fásítást a második öt éves tervidőszak folyamán is a fában legszegényebb megyékre, elsősorban az Alföldre koncentráljuk. A bevezetőben leírtak szerint 1960-ig megközelítőleg végrehajtottuk az 1928-ban készült erdősítési tervet, és az Alföld erdőterületét az 1928. évihez képest 1960-ig 250 000 kh-val növeltük. Ennek ellenére az ország fában legszegényebb területe még ma is az Alföld.

Az 1960. évi országosan 14⁰/₀-os erdősültséggel szemben az alföldi megyék erdősültsége csupán 7,9⁰/₀, ezen belül Szolnok megyéé 2,3⁰/₀, Békés megyéé 2,5⁰/₀, Csongrád megyéé pedig 3,8⁰/₀. A második öt éves tervben előírt feladatok megvalósítása révén statisztikailag kimutatható erdőterületünk országosan 68 000 ha-ral, az erdősültség pedig 0,7⁰/₀-kal 14,7⁰/₀-ra fog növekedni. Ezen belül az alföldi megyék erdőterületét 37 000 ha-ral, erdősültségét pedig 0,9⁰/₀-kal, 8,8⁰/₀-ra szeretnénk fokozni (1. táblázat).

Magasztos célkitűzések ezek, megvalósításuk azonban sajnos minden eddiginél nagyobb erőfeszítést fog igényelni. Főleg azért, mert jelenleg nem az a probléma, ami 10 évvel ezelőtt az első öt éves terv idején volt, hogy ti. a terv megvalósításának előfeltétele a csemetekertek területének növelése. Akkor az előfeltételek megteremtése jóformán teljes egészében rajtunk múltott. Ma azonban nehezebb a helyzet, mert a mezőgazdasági földek védelméről szóló törvény akadályt jelent a területszerzés, és így az erdőterület növelése terén. Éppen ezért e feladatokat csak társadalmi összefogással lehet megvalósítani.

Ezek az erőfeszítések nem hiábavalók. A Kiskunsági Állami Erdőgazdaság példája ugyanis világosan mutatja, hogy szívós munkával lehet eredményt elérni, és a helyi vezetőkben lehet olyan szemléletet kialakítani, amely erdősítési feladataink végrehajtását biztosíthatja.

Az erdőterület és erdősültség alakulása

1. táblázat

Megye		Erdőterület		Erdősültség	
		ha		%	
		1960.	1965.	1960.	1965.
Dunántúl	Baranya	68 130	71 359	15,3	16,2
	Fejér	27 445	31 736	6,7	7,6
	Győr	52 272	55 581	12,9	13,7
	Komárom	85 019	87 463	32,1	33,5
	Somogy	118 255	121 846	19,8	20,5
	Tolna	26 668	29 875	7,7	8,6
	Vas	73 527	74 711	21,8	22,2
	Veszprém	133 574	136 636	24,7	26,3
	Zala	80 475	81 265	24,7	25,1
		Összesen	665 365	690 472	18,2
Alföld	Bács	99 964	112 762	11,7	13,2
	Békés	13 916	16 248	2,5	2,8
	Csongrád	16 609	18 542	3,8	4,3
	Hajdú	43 112	48 440	6,9	7,8
	Pest	115 198	121 252	16,4	17,0
	Szabolcs	41 028	46 050	6,9	7,8
	Szolnok	13 237	17 189	2,3	3,1
		Összesen	343 064	380 483	7,9
Észak	Borsod	146 744	148 958	21,0	21,5
	Heves	105 028	106 604	26,4	26,9
	Nógrád	46 077	47 541	20,3	21,0
		Összesen	297 849	303 103	22,5
Mindösszesen		1 306 278	1 374 058	14,0	14,7

A terv éppen a jelenlegi adottságokból kiindulva a legnagyobb követelményeket a Kiskunsági Állami Erdőgazdaság dolgozóival szemben támasztja. Az erdőterület legnagyobb mértékű növelését nekik kell megvalósítaniuk. A megye erdőterületét öt év alatt mintegy 13 000 ha-ral kell növelniök. A legfátlanabb megyékben — Szolnok, Békés és Csongrád megyékben — csak kisebb mértékű növelést lehetett előirányozni. Jó lenne azonban, ha a társadalmi összefogás ezekben a megyékben is olyan helyzetet tudna teremteni, hogy a terv előírását ezekben is messze túlhaladó fejlődés következhetnék be.

b) *Nyártelepítés.* Ugyancsak hatalmas követelményeket támaszt a terv a nyártelepítés terén is. Az erdőtelepítés és fásítás keretében 52 000 ha-on kell nyárfaféléket telepíteni, tehát az ország nyárfatermelő területét ennyivel kell növelni.

E feladat nagyságát legjobban az szemlélteti, hogy bár elképzelésünk szerint az összes feladatnak csak 16⁰/₀-át kell az állami erdőgazdaságok területén megvalósítani, azonban még ez is az 1958. végéig üzemtervezett nyárállományok területének öt év alatt mintegy 25⁰/₀-kal történő növelését jelentené.

A feladat végrehajtásának minden szakmai és műszaki előfeltétele biztosítva van. A problémát előreláthatólag egyedül a szükséges terület biztosítása fogja okozni. Növeli a nehézséget, hogy ezen a téren kifejezetten összeütközünk a mezőgazdasági földek védelmével, mert nyárfaféléket csak jó földbe érdemes, sőt egyáltalán lehet telepíteni. Alá kell húzni azonban ezzel kapcsolatban a tervtörvénynek azt az előírását, hogy az erdőtelepítést „... elsősorban a mező-

gazdasági célokra gazdaságosan nem hasznosítható területeken” kell megoldani. A tervtörvény tehát a mezőgazdasági földek védelmének — a népgazdaság összérdekeit figyelembe véve — nem biztosít kizárólagosságot, hanem ezt csupán mint elsősorban figyelembe veendő szempontot írja elő.

Kétségtelen azonban, hogy jelenleg még a saját, meglevő lehetőségeinket sem használjuk ki teljesen. Ezért mindenekelőtt a már jelenleg is birtokunkban levő területek nyárfásítását kell meggyorsítanunk. Ez vonatkozik legelsősorban a Hanságra, továbbá a Kiskunsági, Nyírségi, Hajdusági, a Budapesti és a Szolnoki Állami Erdőgazdaságra. Ennek a hat erdőgazdaságnak az öt év alatt legalább 6000 ha új nyárást kell telepítenie.

Az új nyárasok mellett szervezeten biztosítanunk kell a meglevő erdőterületen belül is a nyárák területének növelését. A véghasználat után minden arra alkalmas területet nyárral kell felújítani. E lehetőség kihasználásával nyárállományaink területét már a második ötéves terv időszaka alatt további 25⁰/₀-kal növelhetnénk.

c) *A meglevő erdők termőképességének fokozása.* A nyárral történő fafajcserék szisztematikus végrehajtásán kívül az élőfakészlet, és az évi fatermés növelése érdekében a meglevő erdők termőképessége fokozásának egyéb lehetőségeit is az eddigieknél céltudatosabban kell kihasználnunk.

Tennünk kell ezt azért is, mert bár vannak eredményeink ezen a téren, de még mindig kevesek a lehetőségeink is.

Az első teendő a régóta sokat hangoztatott elveknek valóban általános alkalmazása, mégpedig: a jól előkészített talajba az adott termőhelyen legnagyobb hozamot biztosító fafajták elültetése, és gondos ápolása; röviden: a tudományosan kidolgozott táji erdőművelési utasítások alkalmazása.

Bár ezeknek az utasításoknak a fafajpolitikai alapja gazdaságossági számításokkal még nincs véglegesítve, az azonban nem kétséges, hogy olyan területeken, amilyeneket pl. a Dél-somogyi Állami Erdőgazdaság iharosi erdészetében nagy tömegben lehet látni, a felújítást a variációs lehetőségek közül bármelyik fafajjal, de a táji erdőművelési utasításnak megfelelően hajtják végre, a jelenleginél legalább 40—50⁰/₀-kal nagyobb hozamot lehet elérni. Nagyon szerények vagyunk tehát, amikor országos viszonylatban 10—15⁰/₀-os fatermésnövekedést várunk az erdőművelés ilyen módszerekkel történő végrehajtásától.

További legalább 2—3⁰/₀-os növekedést eredményezhet a még meglevő felújítási hátralékok és pótlási hiányok teljes felszámolása, valamint az erdősítések eredményes befejezésének meggyorsítása is.

Az 1958. végéig üzemtervezett erdőkben a fatermelésre kijelölt területnek 7,2⁰/₀-a volt üres, kihasználatlanul álló terület. Az 1960. őszi adatok szerint ennek közel a fele felújítási hátralék volt.

Nem vitás, hogy a felszabadulás óta ezen a téren nagy fejlődést értünk el. Ma már vágásfelújítási hátralékról országos viszonylatban nem beszélhetünk. Egyes erdőgazdaságoknál azonban a hozamnövelés forrásaként a második ötéves terv időszaka alatt még ezt a tényezőt is feltétlenül figyelembe kell venni.

Országos viszonylatban az erdősítésre váró üres területet az összes erdőterülethez viszonyítva 2⁰/₀-ra tervezzük csökkenteni. Ezen a téren különösen nagy lehetőségei vannak, illetve nagy feladatok várnak mindenekelőtt a Kelet-bükki Állami Erdőgazdaságra. Célserű lesz azonban alaposan átvizsgálni ebből a szempontból a területet a Tolnamegyei, Tanulmányi, Magasbakonyi, Pílisi, Gödöllői, Börzsönyi, Nyugatbükki és a Nyírségi Állami Erdőgazdaságnál is, mert az üres terület aránya ezeknél is magas. A faállományviszonyokat te-

kintve különösen szembetűnő a kép ezen a téren a Pilisi, a Gödöllői és a Nyugatbükki Állami Erdőgazdaságnál.

2. Faellátásunk importhányadának csökkentése

Az eddig tárgyalt feladatok, vagyis az élőkészlet és a fatermés növelése, csupán előfeltétele második öt éves tervünk alapvető célkitűzésének, a faellátás importhányada állandó csökkentésének. Világosan kell tehát látnunk, hogy a tulajdonképpeni cél faellátásunk állandó javítása; és itt a hangsúly az „állandón” van.

A bevezető szerint az elmúlt 10 év folyamán nagy fejlődést értünk el ezen a téren: iparifa felhasználásunk importhányada az 1937. évi 76%-ról 1960-ig 60%-ra csökkent.

Vizsgáljuk meg most, melyek a feladataink, illetve a kilátásaink ezen a téren a második öt éves tervidőszak folyamán.

A második öt éves tervről szóló törvény ezzel kapcsolatban úgy intézkedik, hogy: „ a brutto fakitermelést 1965-ben 1960-hoz képest 9%-kal, ezen belül az iparifa termelést 13%-kall kell növelni”.

Ezzel kapcsolatban nem lehet szó nélkül elmenni amellet a nagyszerű fejlődés mellett, amit az elmúlt 10 év alatt az üzemtervezés terén elértünk. Nem tudtuk ugyan megvalósítani az első öt éves tervnek azt a célkitűzését, hogy az erdőrendezést fotogrammetriai módszerekkel végezzük, de ez méginkább emeli annak a teljesítménynek az értékét, hogy — ismét az Erdészeti Lapok 1949. évi évfolyamából idézve — „felszabadulásunk időpontjában az erdőrendezés adatszolgáltatásának értéke nem sokkal különbözött a semmitől”, ma pedig az ország egész erdőterületének 90%-ára megbízható adataink vannak, s ezek az adatok szolgáltatnak alapot a fatermelés évről évre történő növeléséhez és ahhoz, hogy a kitermelésnek az öt éves tervidőszak végéig elérendő színvonalát a törvényben előírt 9%-kal szemben 15%-kal, 4,5 millió m³-re fokozzuk.

A 4,5 millió m³ bruttó fatömeg kitermelése az 1960. évi szinthez képest 600 000 m³, a törvényben előírthoz képest is további 250 000 m³ többletet jelent. Kérdés azonban, hogy ez a többlet önmagában véve elegendő-e alapvető feladatunk, a faellátás importhányada csökkentésének megvalósításához.

Sajnos a kérdésre *nemmel* kell felelnünk. A második öt éves terv végleges mérlegei ugyan még nincsenek kidolgozva, azonban a 20 éves terv előzetes adatai, melyek szerint az iparifa felhasználás importhányada az 1960. évi 60%-ról 1965-ig 66,3%-ra növekszik, valamint az, hogy faimportunk értéke az 1960. évi 811 millió DFt-ről már a folyó évi tervben 882 millió DFt-ra növekedett, ezt a nemleges választ meglehetősen alátámasztják.

A bruttó fakitermelésnek az öt éves tervidőszakra előirányzott 600 000 m³-es növelése tehát nem tudja ellensúlyozni a szükségletek növekedését. A szükségletek ugyanis nem azokban a választékokban nőnek, amelyek fedezésére a fakitermelési többletet fel tudnánk használni.

Az elmúlt három éves tervidőszak folyamán a tulajdonképpeni nagy fejlődést a gépi fagyártmánytermelés és az ez tette lehetővé, hogy a fagyártmánytermeléssel előállítható választékokban — a korábbi import terhére — a szükséglet erősen növekedett. Emellett bővülést eredményezett a farostlemeztermelés megindulása, és a tsz-eknek épületanyaggal való ellátása is.

A most folyó második öt éves tervidőszak folyamán — tekintve, hogy a fakitermelés növelése elsősorban a cser, gyertyán és akác állományokban, kisebb mértékben a tölgy állományokban várható — egyedüli fejlődési lehetőség a bányafatermelés, valamint a farostfa és a papírfatermelés növelése terén mutatkozik. Papírfában és farostfában együttvéve mintegy 120 000 m³, bánya-

fában pedig mintegy 100 000 m³ többletigényre van kilátás. Ezzel szemben — az eddigi jelek szerint — csökkenés várható a tsz épületekben; éppen ezért a fa-gyártmánytermelés terén, ha visszafejlődés nem is, de további növekedés nem várható.

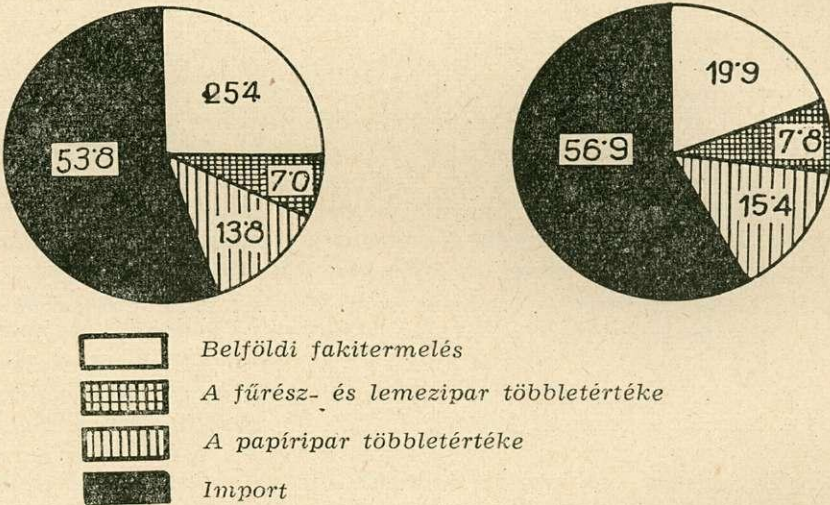
Fakitermelési többleteink jó részét tehát fafajadottságaink következtében csak tűzifaként tudjuk majd hasznosítani. A folyó évi tapasztalatok alapján azonban ez is egyre nagyobb nehézséget fog okozni.

Faellátásunk importhányadát tehát egyedül a fakitermelés növelésével nem tudjuk csökkenteni. A megoldást a faipar fejlesztése hozhatja meg.

Szilárd meggyőződés, hogy saját magunk és az erdőgazdálkodás jobb megbecsülését csak akkor tudjuk elérni, ha érdeklődési körünket a korábbi két fejlesztési szakasz, az erdőművelés, majd a fahasználat után erre a harmadik fázisra is kiterjesztjük.

Ennek a kérdésnek a jelentősége akkor jut igazán kifejezésre, ha faellátásunk összetételét nem a mennyiségi, hanem az értékadatok alapján vizsgáljuk

*Fafelhasználásunk értékének százalékos összetétele
összes fában*   *ipari fában*

1960. évi összes fafelhasználásunk értéke — belföldi folyó árakon számítva — kb. 4,9 milliárd Ft, az iparifa felhasználása 4,4 milliárd Ft volt. Ennek az összes értéknek a belföldi nettó fakitermelés összes fában 25,4%-át, iparifában pedig csak 19,9%-át fedezte.

Az importált fa-termékek értéke — ugyancsak belföldi folyó árakon kifejezve — az összes felhasználásnak 53,8%-a, iparifában 56,9%-a volt. A még hiányzó 20,8%-ot, illetve iparifában a 23,2%-ot az a többletérték képviseli, amelyet a feldolgozó iparágak a belföldön kitermelt és külföldről behozott faanyagokra ráraktak.

Az ipari termelés többletértéke tehát összes fában majdnem annyit, iparifában pedig 3,3%-kal magasabb hányadot képvisel, mint a belföldi fakitermelés értéke. Ebből viszont — figyelembe véve az iparban feldolgozott faanyag mennyiségét — az következik, hogy amíg faellátásunkat a fakitermelés aránylag nagymértékű növelése esetén is csak kis mértékben javíthatjuk, addig a feldolgozó kapacitás aránylag kis növelése is nagyfokú javulást eredményezhet.

Számszerű példával élve: a papírfatermelésnek 3,07 m³-rel történő növelése mennyiségi vonatkozásban 1 tonna újságpapír importot pótol, mert 1 tonna újságpapír előállításához 3,07 m³ papírfatermelés szükséges. Ahhoz azonban, hogy a kiegyenlítő értékben is bekövetkezzék, a papírfatermelést 14-szeresen kell növelni, mert az újságpapír ára 14-szerese a papírfatermelésnek.

A fakitermelés jelenlegi választékösszetétele alapján a kitermelésnek 100 000 m³-rel történő növelése legfeljebb 7 millió D Ft megtakarítást eredményezhet, ezzel szemben az ugyancsak 100 000 m³-t feldolgozó Mohácsi Farostlemezgyár évente 30 millió D Ft tiszta megtakarítást tesz lehetővé.

Nem szabad tehát megelégednünk azzal, hogy évről évre több faanyagot termeljünk, hanem az általunk megtermelt faanyag minél magasabb értékesülését is ki kell harcolnunk. Ezen a téren nem lehet végleges megoldásnak elfogadni a már néhány év óta követett azt a gyakorlatot sem, mely szerint saját értékeinket külterjes módon nyersanyagként exportáljuk. Ez legfeljebb átmeneti megoldás lehet, de nem végleges. Helyesebb a szomszédos országok példájára, gyorsabb ütemű előrehaladásunk érdekében itthon megfelelő feldolgozó kapacitást teremteni és a kitermelt faanyagot a hazai farostlemez-, faforgács- és a papír-, illetve kartonlemez-iparban feldolgoztatni.

Ez a megoldás azonkívül, hogy közvetve erdőgazdaságunk számára is nagyobb megbecsülést fog eredményezni, anyagi előnyt is jelent erdőgazdaságaink számára. Nálunk ugyanis mód van arra (amit pl. az angol és francia erdészek hiába követelnek), hogy az ipar gyorsütemű műszaki fejlesztésének önköltségcsökkentő hatásából a nyersanyagot termelő erdőgazdaságot is részesítsük és az alapanyag árát növeljük. Elképzelésünk szerint erre pl. a következő évben konkrét formában sort tudunk keríteni: a farostlemezgyártás nagyfokú önköltségcsökkentése módot ad arra, hogy a farostlemez árát globálisan csökkentve a farostfa árát növeljük.

E gondolatmenet kapcsán még egy kérdést is fel lehet vetni. A második ötéves tervidőszakra a bruttó fakitermelés színvonalát az állományviszonyok adottságai következtében 4,5 millió m³-ben maximáltuk. Ezt szükséges hangsúlyozni azért is, hogy ne termeljünk feleslegesen tűzifát ma, amikor remélhetőleg néhány év múlva ugyanazt a tűzifát legalábbis népgazdasági szinten többszörös értékkel hasznosíthatjuk.

3. Műszaki fejlesztés

Második ötéves tervünk másik alapvető célkitűzése a műszaki fejlesztés révén a termelékenység és a gazdaságosság fokozása. Ezen a téren a cél elérhető, illetve az adott feltételekkel elérhető mértékére vonatkozólag egyelőre részletes számszerű adataink nincsenek. Ezért ezzel kapcsolatban inkább a lehetőségeket és feladatainkat ismertetem, hangsúlyozva, hogy ezen a téren a főcél az előírt termelési feladatok megoldásán kívül a termelékenység és a gazdaságosság fokozása.

A második ötéves terv az erdőgazdaságok műszaki fejlesztésére összesen 625 millió Ft, lakásépítésre és szociális beruházásokra további kb. 175 millió Ft, együttvéve mintegy 800 millió Ft beruházási hitelt irányoz elő (2. sz. táblázat).

Az elmúlt hároméves terv minden eddiginél nagyobb lehetőségeket biztosított erdőgazdaságunk fejlesztésére. 1958-tól 1960-ig összesen 351 millió Ft-ot, évi átlagban tehát kb. 120 millió Ft-ot fordítottunk erre a célra. Ezzel szemben a második ötéves terv évi átlagban egyedül a műszaki fejlesztésre biztosít 125 millió Ft-ot, a lakásépítésre és szociális beruházásokra további 35 millió Ft-ot, összesen tehát 160 millió Ft-ot. Az ötéves tervidőszak folyamán tehát fejleszt-

tési lehetőségeink évi átlagban 37%-kal magasabbak, mint a második hároméves terv idején voltak, melynek során pedig 84 km főfeltáró utat, 24 km feltáró utat, 193 km gyűjtőutat és 175 db lakást helyeztünk üzembe; motorfűrészaink és főbb termelő gépeink számát megkétsherezettük és ezáltal többek között lehetővé vált, hogy a véghasználati és gyéritési fatömegnek 33%-át géppel termeljük ki.

2. táblázat

A beruházások alakulása

Megnevezés	1958—1960.		1961—1965.	
	Összesen	Évi átlag	Összesen	Évi átlag
	millió forint			
1. Az erdőgazdaság fejlesztése				
Erdőfeltárás	127,2	42,4	252,0	50,4
Gépesítés	133,7	44,6	259,6	51,9
Egyéb fejlesztés	29,0	9,7	113,7	22,7
Összesen	289,9	96,7	625,3	125,0
2. Szociális beruházás, lakásépítés				
Összesen	61,3	20,4	175,0	35,0
3. Együtt	351,2	117,1	800,3	160,0

A második öt éves tervidőszak folyamán a műszaki fejlesztés legfontosabb feladata az erdőfeltárás fejlesztése. A rendelkezésre álló hitelkeretből mintegy 600 km szállítópályát kell építeni. Tekintve azonban, hogy az építés ütemét az eddigi évi 30 millió Ft-ról a következő 3 évben 40 millió Ft-ra, majd 71, végül 1965-ben 80 millió Ft-ra kell fokoznunk. a tervezés és a műszaki szervezet megerősítésére a szükséges intézkedéseket már ez év folyamán meg kell tennünk.

A gépesítés terén elsődleges feladatnak a termelési előírások végrehajtásának biztosítását kell tekintenünk. Ezért mindenekelőtt a nyártelepítési és az új erdőtelepítési feladatok műszaki bázisát kell a mélyszántó traktorok és művelő gépek beszerzése révén megeremtenünk. Nem lenne helyes — az évi átlagban rendelkezésre álló 50 millió Ft gépberuházási hitelkeret mellett — egyéb, talán szintén fontos, de kevésbé nagyjelentőségű érdekek miatt pl. a hansági nyártelepítés megvalósítását késleltetni, amikor ez évente 20—25 m³/ha hozamot ígér.

Ezért tehát minden erőt elsősorban a termelési feladatok műszaki feltételeinek megeremtésére kell fordítani. Emellett — a feltárással összehangoltan — az anyagmozgatás, a fel- és leterhelés gépesítésének fejlesztését kell elsősorban megoldandó feladatnak tekinteni. Ennek keretében minden erdőgazdaságot rövidesen el fogunk látni a szükséges mennyiségű közelítő kerékpárokkal, a loállományt azonban ezzel egyidejűleg a gazdaságosság követelményeinek érvényesítése céljából is csökkentenünk kell.

Gazdálkodásunk legsúlyosabb és sajnos évek óta meglehetősen stagnáló költség tényezője az anyagmozgatás energiaköltsége. Egy köbméter faanyag leadóállomási önköltségében — az 1959/60. évi mérlegadatok szerint — ez a tényező 89,47 Ft/m³-rel, a bérköltség pedig csak 57,15 Ft/m³-rel szerepelt. A feltárás és az ezzel összehangolt gépesítés eredményeként ezen a téren 10—15%-os javulást kell elérnünk, tehát az anyagmozgatásnak az 1 m³ értékesített faanyagra vonatkoztatott teljes önköltségét 80 Ft/m³-re kell csökkentenünk.

E feladat nagyságát szemlélteti, hogy az 1961/62. évi tervek ezen a téren a bázishoz képest csak 1 Ft-os javulást irányoznak elő.

A legnagyobb tartalékok és a legtöbb teendő ezen a téren a Keletbükki, Zemplénhegységi, Nyugatbükki, Cserhádi, Délzalai, és a Magasbakonyi Állami Erdőgazdaság területén van. Ezeknél az átlagos anyagmozgatási költség az országos 89,47 Ft-tal szemben a 120 Ft-ot is meghaladja.

A gépesítés fejlesztésének következő nagy feladata a papírfa kérgezésének megoldása. Az elképzelés szerint ezt egy Budapesten létesített központi telepen fogjuk megoldani. Ezáltal lehetővé válik az összes papírfának gépi kérgezése.

A második ötéves terv a gépesítés fejlesztésére összesen 260 millió Ft-ot biztosít. Rendszeres, céltudatos gazdálkodással a vázolt néhány alapvető problémát feltétlenül meg lehet, de meg is kell oldanunk.

Mindezeken kívül a terv mintegy 40 millió Ft-ot, ezenbélül 20 millió Ft értékű építési hitelkeretet irányoz elő a *fagyártmányüzemek korszerűsítésére*. Ebből az összegből az üzemek szociális körülményeit javítani tudjuk, korszerűsítését meg tudjuk oldani.

A dolgozók munkafeltételeinek javulását fogja eredményezni a zsúfolt körülmények között dolgozó erdőgazdaságok részére tervbevett *székház-építés, illetve bővítés* is. Ezek között elsőként már ebben az évben megoldódik a Vértesi Állami Erdőgazdaság problémája. Rövidesen elvégezzük az ezzel kapcsolatos felmérést és a még érdekelt erdőgazdaságokat ennek alapján fogjuk sorolni.

A terv a *lakásépítés* terén is az eddiginél nagyobb lehetőségeket biztosít. Öt év alatt összesen 600 db lakást tudunk építeni. Ebből a keretből munkaterületünk legtöbb dolgozójának lakásproblémáját előreláthatólag meg tudjuk oldani. Azonban sem ezen a téren, sem a székházépítésekkel kapcsolatban nem szabad megfeledkeznünk az erdőrendezőiségek dolgozóiról, akikre a következő időszakban egyre nagyobb feladatok hárulnak.

A műszaki fejlesztést nem célnak, csupán eszköznek kell tekinteni, amely a termelési feladatok megoldásának biztosításán kívül a termelékenység és a gazdaságosság növekedését van hivatva biztosítani.

Erdőgazdaságaink 1959/60-ban 90 millió Ft, 1960/61-ben 136 millió Ft, 1961/62. évi terv szerint pedig 144 millió Ft üzemi nyereséget produkálnak. A költség szint az 1959/60. évi 95,5%-ról 1960/61-ben 93,5%-ra, az 1961/62. évi terv szerint pedig 93,3%-ra csökken.

A tervben biztosított 800 millió Ft beruházás hatásának a kulturáltabb munkakörülményeken, a fejlettebb termelési módszereken kívül a termelés önköltségének csökkenésében is kifejezésre kell jutnia. Talán nem túlzott célkitűzés ezen a téren, hogy a tervidőszak végéig országosan érnék el a 200 millió Ft üzemi nyereséget és a 90%-os költség szintet.

Összefoglalva: A második ötéves terv újból nagy távlatot nyit számunkra, erdőgazdálkodásunk minden területén jelentős fejlődést tesz lehetővé. Ugyanakkor nagy erőfeszítést és kétségtelenül társadalmi összefogást is követel. Lehetővé teszi, hogy a korábban megkezdett úton nagy léptekkel haladjunk előre, de feltételezi, hogy a további fejlődés feltételeit újra értékeljük és ezek érdekében összefogva harcoljunk.

Nagy eredmények csak nagy célok és nagy összefogás alapján szülehetnek. A terv a nagy célokat megjelöli. Össze kell fognunk ezek végrehajtására és akkor a nagy eredmények sem maradnak el.